

Kiezen voor oplossingsgericht werken

Als iemand steun zoekt, wordt vaak zijn zelfredzaamheid uitgeschakeld. Veel leerlingen, ouders en collega's sturen er zelfs op aan: 'Hier is mijn probleem, los het maar op.' De beste reactie is een oplossingsgeoriënteerde benadering. Wat betekent dat?

Oplossingsgericht ben je... als je het simpel houdt. De 'solution-focused approach', oftewel oplossingsgerichte benadering die in de jaren '80 van de vorige eeuw uit de VS is overgewaaid, doet een beroep op het gezond verstand, uitgaande van een drietal basisprincipes:

- Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders
 - Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van
 - Als iets blijkt te werken, leer het van/aan iemand anders
- De grondleggers Steve de Shazer en Insoo Kim Berg voegen

er nog een premisse aan toe: 'If it ain't broke, don't fix it.' Beschouw het als een waarschuwing voor de al te handelingsgerichte onderwijskracht.

Werkzame factoren

Oplossingsgericht ben je... als je de leerling, ouder of collega het gevoel geeft dat je hem begrijpt, dat je hem respecteert en complimenten geeft voor zijn pogingen om zijn problemen de baas te worden. Als jij de eerste bent die hij aanklapt,

Hoofdpijn

Peter(11) is door mevrouw R de klas uit gestuurd. Hij meldt zich bij Tina, zijn counselor.

Peter: Ik heb hoofdpijn, ik wil naar huis.

Tina: Wat vervelend dat je hoofdpijn hebt.

Peter: Ja, en ik wil naar huis.

Tina: Dat begrijp ik, als je hoofdpijn hebt. Heb je het al tegen mevrouw R gezegd?

Peter: Ze heeft me de gang op gestuurd.

Tina: O, dus ze heeft je gevraagd de gang op te gaan?

Peter: Ja, ze zegt dat ik de les verstoor. Maar ik gaf alleen maar antwoord aan Göran.

Tina: Oké, dus je wilde Göran antwoord geven, omdat hij je iets vroeg?

Peter: Ja, maar R geeft mij altijd de schuld als het lawaai-erig is in de klas.

Tina: Dus mevrouw R wil graag dat het rustig is, zodat iedereen beter kan werken?

Peter: Ja.

Tina: Hmm. Wat doen we daar nu aan?

Peter: Weet ik niet.

Tina: Wat denk je dat je moeder zou zeggen als we het haar vroegen?

Peter: Zij zou zeggen dat ik terug de klas in moet en aan het werk gaan.

Tina: Dus je moeder wil graag dat je naar school gaat en hard werkt.

Peter: Ja.

Tina: Wat denk jij dat je nu het beste kunt doen?

Peter: Misschien moet ik maar niet naar huis gaan. Mijn hoofd doet al minder pijn.

Tina: Fijn. Ik ben blij dat je je beter voelt.

Peter: Loopt u even met me mee naar mevrouw R?

Tina: Als jij dat wilt...

kun je hem prijzen om zijn openhartigheid, of anders om zijn doorzettingsvermogen.

Uit de psychotherapie hebben we geleerd dat werkzame factoren goeddeels non-specifiek zijn, dat wil zeggen: niet

De kunst is om de ander via zijn eigen pluspunten op koers te houden

afhankelijk van welk hulpverleningsmodel dan ook. De wer-
krelatie is de motor van alle veranderingen. Het is je gera-
den daar energie in te steken.

Solution talk

Oplossingsgericht ben je... als je een beroep doet op de
krachtbronnen van de ander. Het is reuze boeiend om te
informereren naar de oorzaak van zijn problemen, maar dat
biedt je doorgaans geen zicht op oplossingen. Je kunt je op
problemen concentreren en je krijgt ... problemen; je kunt je
op oplossingen concentreren en je krijgt ... oplossingen. De
richtingaanwijzers hieronder spreken voor zich.

- Hoe houd je het vol?
- Wat helpt je daarbij?
- Wie helpt je daarbij?
- Zijn er momenten dat het probleem minder voorkomt?
- Wanneer verbeterde of stopte het probleem?
- Wat was er toen anders?
- En verder?

Toekomstoriëntatie

Oplossingsgericht ben je... als je je interventies afstemt op
de doelen van degene die jouw hulp inroept. Te beginnen bij
de grote dromen. Vervolgens is het de kunst de stapjes zo
klein mogelijk te maken. Hoe concreter hoe beter.

- Wat wil je bereiken?
- Wat wil je dat er in de plaats van het probleem komt?
- Wat wil je dat er straks beter gaat?
- Hoe wil je dat het resultaat eruit komt te zien?
- Wat zou het verschil zijn?
- Voor wie zou dat nog meer een verbetering kunnen bete-
kenen?
- Wat zou je helpen om dat te bereiken?
- Wie zou je daarbij van dienst kunnen zijn?
- Wat zou je kunnen doen als je dat eenmaal hebt bereikt?
- En wat zou dat nog meer mogelijk maken?
- Hoe zul je merken dat het genoeg is?
- Waaraan zullen je ouders/klasgenoten/vrienden/leraren
merken dat het een beetje beter met je gaat?

Als je is opgevallen dat alle vragen focussen op de plus, het
beoogde succes, heb je dat goed gezien. Aan minnen heb je
niets. De kunst is om de ander via zijn eigen pluspunten op
koers te houden. Bij voorkeur 'from one step behind'.

Relaties en mandaten

Oplossingsgericht ben je... als je je bewust bent van je po-
sitie en volmacht. Is het een leerling, collega, ouder of ver-
wijzer die jouw hulp inroept? En wat is de hulpvraag? Is het
de bedoeling dat je als leider (richtinggevend), manager
(faciliterend) of coach (begeleidend) optreedt? Let eens op
de manier waarop Tina in het voorbeeld Peter benadert die,
bepaald niet vrijwillig, naar haar is doorverwezen.

Variatie en differentiatie

Oplossingsgericht ben je... als je een voorbeeld neemt aan Marieke. Ze daagt haar collega Marc uit met oplossingen te komen, simpelweg door aan te sluiten bij wat hij al doet.

Tot slot

De verbinding tussen problemen en oplossingen is maar zelden logisch of lineair; eerder grillig en onvoorspelbaar. Hoed je voor de valkuil dat jij je voor het karretje van de ander laat spannen. Je kunt hem wel helpen de weg naar de gewenste verandering in te slaan. Problemen heb je, oplossingsgericht ben je... Als je daarvoor kiest natuurlijk.

Voor de tekst van dit artikel is gebruikgemaakt van het 'Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs' (isbn 9789047301066). Co-auteur Dick J. van Dijk is als stafdocent verbonden aan de Masteropleiding Oplossingsgericht Werken van Fontys OSO. Meer informatie: www.dickjvandijk.nl

Oplossingsgericht ben je als je iemand het gevoel geeft dat je hem begrijpt

Voor geen meter

Marc staat nog maar net voor de klas. Hij geeft aardrijkskunde in de onderbouw van een scholengemeenschap. Het gaat heel behoorlijk. De meeste groepen zijn lekker aan het werk, en hij heeft het gevoel dat hij wat kwijt kan. Maar in V31 en V34 is het anders: ze weigeren in de pas te lopen. In de personeelskamer klaagt hij zijn nood: 'Ze verrekken het gewoon!' De collega's die aangeschoven zijn, laten zich niet onbetuigd:

'Nooit iets van gemerkt.' (Narda, biologie)

'O ja, heb jij dáár moeite mee?' (Hans, wiskunde)

'Niks mis mee als je het mij vraagt.' (Gert, handvaardigheid)

Het is meteen over met Marcs openhartigheid. Hij trekt voor zichzelf de conclusie dat het aan hem ligt.

Marieke, teamleider, nodigt hem uit op haar kamer.

Marc: Het loopt in die klassen voor geen meter.

Marieke: Zo.

Marc: Ze doen gewoon niet wat ik wil.

Marieke: Wat doen ze dán?

Marc: Ze breken de tent af.

Marieke: O ja?

Marc: Bij wijze van spreken dan.

Marieke: Gek, ik heb er nooit één bij me gehad.

Marc: Wat bedoel je?

Marieke: Een uitgestuurde leerling.

Marc: Daar ontbreekt het nog maar aan.

Marieke: Ze breken de tent dus ook wel eens niet af?

Marc: Tuurlijk. We zijn wel aan het werk.

Het gesprek zet zich voort. Marieke vraagt na wat er allemaal wél goed gaat en Marc somt op. Op een gegeven moment informeert de teamleider:

Marieke: Waar zou je eigenlijk willen zitten op die schaal?

Marc: Ik zat op een 4, hè? Nou, op een 10 natuurlijk. Nee, dat is onzin. Een 7 lijkt me al heel wat.

Marieke: Maar om bij die 7 te komen, heb je nog een hele weg te gaan.

Marc: Dat begrijp ik.

Marieke: Wat is nu het kleinst denkbare stapje dat je zou kunnen zetten om, laten we zeggen over een week, op een 4,5 te staan?

Marc: Ik zou wat meer kunnen voorlezen. Meestal luisteren ze dan goed. En af en toe wat hogere cijfers geven.

Marieke: Kan dat dan zomaar?

Marc: Je bepaalt toch zelf wat voor kansen je je leerlingen biedt..

Marieke: Dat is waar. En wat nog meer?

Marc: Ik zou aan Narda kunnen vragen hoe zij het doet in die klassen. Ik mag haar graag.

Marieke: Maar dan gaat het gesprek niet over wat jij verkeerd doet, hoop ik.

Marc: Nee, over wat zij goed doet.

Zo gaat dat nog even door. Marc zit een week later al op een 5 en drie weken later – hij wisselt regelmatig ervaringen uit met Narda en Hans – geeft hij Marieke te kennen dat het in V31 'best aardig' gaat. V34 krijgt meer schriftelijke opdrachten – dan werken ze wél – en op Nardas voorstel van de miniwerkstukjes reageren ze zelfs enthousiast.